

Erkinio encefalito profilaktika

Kas yra erkinis encefalitas?

Erkinis encefalitas - tai sunki gamtinė židininė virusinė liga, sukeliama erkinio encefalito viruso, pažeidžianti galvos smegenis, jų dangalus ar periferinius nervus. Erkinis encefalitas yra viena iš svarbiausių virusinių žmogaus centrinės nervų sistemos infekcijų, kuriai būdingi liekamieji reiškiniai, kartais sukeliantys invalidumą.

Ligos sukėlėjas

Erkinį encefalitą sukelia erkinio encefalito virusas. Erkinio encefalito sukėlėjai nuolat cirkuliuoja gamtoje – virusai persistuoja stuburinių (daugiausia graužikų) ir voragyvių (erkių) organizmuose. Erkių organizme virusas randamas seilių liaukose bei seilėse.

Kaip užsikrečiama?

Įsisiurbus erkei. Erkinio encefalito viruso pernešėjai, taip pat ir viruso rezervuaras yra erkės. Europoje ir Lietuvoje erkinio encefalito virusu dažniausiai užsikrečiama įkandus *Ixodes ricinus* erkei. Šios rūšies erkės randamos visuose Lietuvos rajonuose. Žmogui virusą perduoti gali nimfa ar suaugusi erkė. Didesnį pavojų susirgti erkinio encefalitu turi rizikos grupių žmonės: miško ir laukų darbininkai, žemdirbiai, keliautojai, turistai, sportininkai (bėgikai, orientacininkai ir kt.), grybautojai, uogautojai.

Per pianą. Erkinio encefalitu užsikrėsti galima, vartojant termiškai neapdorotą pianą ar jo produktus. Virinant pianą erkinio encefalito virusas žūsta per 2 minutes, veikiant 70 °C temperatūrai – per 5 minutes.

Erkinio encefalito simptomai

Erkinio encefalito inkubacinis periodas trunka 2 – 28 dienas, vidutiniškai 7 – 14 dienų. Maždaug 80 proc. atvejų ligos eiga būna dvibangė.

Pirmosios ligos fazės klinika, kuri trunka 1 – 8 dienas, sukelia pirmoji viremijos banga. Jos požymiai yra nespecifiniai: karščiavimas, kaulų, raumenų, galvos skausmai, nuovargis, bendras silpnumas, rečiau – dispepsiniai ar viršutinių kvėpavimo takų kataro požymiai.

Po pirmosios erkinio encefalito stadijos eina „tariamo pasveikimo“ periodas, kuris trunka 1 – 33 dienas, dažniausiai 5-8 dienas. Jeigu laiko tarpas tarp pirmosios ir antrosios ligos fazės yra labai trumpas (mažiau kaip 24 valandos) ir žmogus tiesiog nepajaučia klinikinio pagerėjimo bei tuo atveju, kai pirmos fazės klinika yra labai neryški, silpna, erkinio encefalito eiga tampa tariamai „vienbangė“. Antrosios ligos fazės, kuri išsivysto 20 – 30 proc. užkrėstų asmenų, metu nustatomi centrinės nervų sistemos pažeidimo simptomai ir uždegiminiai pakitimai smegenų skystyje.

Ligos pasekmės

Mirštamumas nuo erkinio encefalito siekia 0,5-4 %. Maždaug trečdalis žmonių, persirgusių erkinio encefalitu, nevisiškai pasveiksta. Dažniausi liekamieji reiškiniai: negalėjimas susikaupti, miego sutrikimai, nuolatiniai galvos skausmai, padidėjęs jautrumas, elgesio pokyčiai. Rečiau – paralyžius).

Gydymas

Žmogus gydomas tik simptomiškai – vaistais, sumažinančiais ligos požymius. Specifinio gydymo, nukreipto prieš ligos sukėlėją nėra. Žmonės, persirgę erkinio encefalitu, įgyja imunitetą šiai ligai.

Vakcinacija

Veiksmingiausia erkinio encefalito profilaktikos priemonė – skiepai. Erkinio encefalito vakcinomis galima skiepyti vyresnius nei 1 metų vaikus. Vakcinavimo schemas yra dvi: įprastinė ir pagreitinta. Įprastinės skiepavimo schemas pirmosios dvi dozės įskiepijamos 1-3 mėn. intervalu; trečiosios ir sustiprinančiųjų dozių įskiepijimo intervalai gali būti skirtingi, priklausomai nuo vakcinų gamintojo, ir nurodomi vakcinų informaciniame lapelyje. Po pilnos vakcinacijos (3 dozių) apie 97% skiepytų asmenų susidaro apsauginis antikūnių titras. Pradėti skiepytis reikia ankstyvą pavasarį, kol dar neprasidėjęs erkių aktyvumas.

Pagreitinta skiepavimų nuo erkinio encefalito schema taikoma prieš pat erkių aktyvumo sezoną ar jam jau prasidėjus. Ši schema įvairių gamintojų vakcinoms gali būti skirtinga, ji nurodoma vakcinų informaciniame lapelyje.

Erkių gausą mažinančios priemonės

Tinkama parkų, poilsio vietų, dažnai žmonių lankomų miškų priežiūra: žolė šienaujama nuo ankstyvo pavasario, neleidžiant jai užaugti aukštesnei kaip 10 cm., menkaverčiai krūmai iškertami, miško darbų atliekos, išvartos, nupjauta žolė išvežama arba sudeginama, pasivaikščiojimo takai ir takai, vedantys vandens telkinių, sporto aikštelių, lauzaviečių link, praplatinami. Grauzikų populiacijos reguliavimas (deratizacija).

Individualios apsaugos priemonės

Būnant gamtoje patartina dažnai apžiūrėti save ir bendrakeleivius. Aptiktas per drabužius ropojančias erkes sunaikinti.

Einant į mišką, reikėtų apsivilkti šviesiais drabužiais: viršutiniai drabužiai turėtų būti ilgomis rankovėmis, kurių rankogaliai gerai priglustų prie riešo; kelnų klešnių apačia taip pat turėtų būti gerai prigludusi prie kūno. Galvą patartina apsirišti skarele arba užsidėti garai priglundančią kepurę, gobtuvą.

Repelentai (nariuotakojus atbaidančios medžiagos). Repelentais apnuošiamos atviros žmogaus kūno vietos (veidas, kaklas, rankos). Repelentais galima apnuošti ir gamtoje dėvimus drabužius. Apsaugos efektyvumas priklauso nuo repelento sudėties bei nariuotakojų jautrumo panaudotoms medžiagoms. Visų repelentų poveikis yra trumpalaikis.

Vartoti tik pasterizuotą arba virintą karvių, ožkų pieną ar jo produktus. Akaricidinių medžiagų panaudojimo gamtiniuose erkinio encefalito židiniuose efektas trumpalaikis.

Informacijos šaltinis: Užkrečiamų ligų ir AIDS centras

Parengė: mokyklos sveikatos priežiūros specialistė